

OPPLÆRINGSREGION SØR-VEST
SAMMARBEID MELLOM FYLKESKOMMUNENE
Aust-Agder – Vest-Agder – Hordaland – Rogaland – Sogn og Fjordane

Til: Kunnskapsdepartementet, postmottak@kd.dep.no

Fra: Sør-Vest- samarbeidet

21. april 2015

**INNSPILL TIL STORTINGSMELDING OM LIVSLANG LÆRING OG
UTENFORSKAP**

Viser til invitasjon om å gi innspill til arbeid med stortingsmelding om livslang læring og utenforskap.

Sør-Vest - samarbeidet ønsker å beskrive noen utfordringer som vi mener bør drøftes i Stortingsmelding.

Innledning:

Fra retten til videregående opplæring ble innført i 2000 har det skjedd store endringer i søkermassen til voksenopplæringen. Fra å ha mange etnisk norske søkere med lang og allsidig praksis i 2000 har vi nå en svært stor andel minoritetsspråklige søkere med liten eller ingen praksis innenfor det faget de ønsker sluttkompetanse i. Det samme gjelder flere og flere av de etnisk norske søkerne. Her ser vi også at andelen søkere med spesielle behov og tilrettelegging øker.

Endringen i søkermassen har gitt voksenopplæringen nye og store utfordringer. For å kunne gi de voksne et godt opplæringstilbud, mener vi det er nødvendig å vurdere endringer i lov og regelverk.

1. Rett til karriereveiledning for voksne

Som ovenfor nevnt, har søkermassen til voksenopplæringen endret seg de siste årene. Blant annet øker andelen minoritetsspråklige søkere. Mange av disse kjenner ikke det norske utdanningssystemet og har derfor behov for grundig informasjon og veiledning før de velger sluttkompetanse. Voksne har ikke rett til omvalg. Det er derfor svært viktig at de får så god veiledning at de har mulighet til å ta gode valg.

Sør-Vest - samarbeidet mener Stortingsmeldingen bør drøfte om voksne skal ha rett til karriereveiledning.

2. Ungdom som har fullført, men ikke bestått videregående opplæring.

Mange unge bruker opp ungdomsretten uten å ha bestått videregående opplæring. Dette kan skyldes at de avbryter utdanningen så sent i skoleåret at de har brukt opp ungdomsretten eller ikke består alle fagene som inngår i den utdanningen de har tatt.

Disse vil ikke ha rett til videregående opplæring for voksne etter opplæringsloven § 4A-3, men vil kunne få et tilbud om opplæring jf. forskrift til opplæringsloven § 6-49, bokstav b).

Tilbud om opplæring etter § 4A-3 gjelder voksne fra og med det året de fyller 25 år. Ungdom som har brukt opp ungdomsretten sin er i alderen 21 – 24 år. Disse må derfor vente flere år før de kan få et opplæringstilbud etter § 4A-3.

Når det gjelder tilbud til voksne søkere uten rett som har fullført, men ikke bestått videregående opplæring, er ikke fylkeskommunene pliktig til å gi disse et opplæringstilbud. Jf. opplæringsloven § 13-3 skal fylkeskommunen gi tilbud om opplæring til søkere uten rett etter §3-1 eller §4A-3. Det finnes ingen bestemmelser om hvor mange søkere uten rett fylkeskommunen skal gi tilbud til. Tilbudet til søkere uten rett vil derfor variere fra fylkeskommune til fylkeskommune da både økonomi og opplæringstilbudet innenfor voksenopplæringen fører til begrensninger i tilbudet til søkere uten rett.

Sør-Vest - samarbeidet mener Stortingsmeldingen bør drøfte om ungdom i alderen 21 – 24 år som har avbrutt opplæringen så sent i skoleåret at de har brukt opp ungdomsretten, bør få tilbud om å fullføre den opplæringen de har påbegynt etter opplæringsloven § 4A-3.

Det bør også vurderes om ungdom i alderen 21 – 24 år som har fullført opplæringen, men ikke bestått alle fagene som inngår i den utdanningen de har tatt, bør få tilbud om opplæring etter opplæringsloven § 4A-3 i de fagene de ikke har bestått.

3. Ingen krav til kunnskaper i norsk før inntak til videregående opplæring for voksne

Søkere som har fullført grunnskoleopplæring eller tilsvarende, jf. § 6-13, og som ikke har fullført videregående opplæring, har fra og med det året de fyller 25 år, rett til videregående opplæring etter opplæringslova § 4A-3. Som fullført grunnskoleopplæring gjelder blant annet gjennomgått allmenn grunnopplæring i utlandet i minst 9 år.

Slik regelverket er i dag, kan ikke fylkeskommunene sette krav til norskkunnskaper ved inntak til videregående opplæring for voksne. Jf. § 6-46 har fylkeskommunen plikt til å sørge for at voksne søkere med rett til videregående opplæring etter opplæringsloven § 4A-3 skal få kartlagt og vurdert realkompetansen sin, dersom de ønsker det. Realkompetansevurdering skal gjennomføres på norsk eller samisk.

Konsekvensen av dette er at søkere med mangelfulle norskkunnskaper kan ha rett på opplæring og realkompetansevurdering etter opplæringsloven §4A-3, men ikke kan benytte seg av retten til realkompetansevurdering fordi de ikke kan gjennomføre en realkompetansevurdering på norsk.

Disse har imidlertid rett til å starte på opplæring, noe som skaper problemer da deltakerne i videregående opplæring for voksne ikke har rett på særskilt språkopplæring eller tospråklig opplæring. De har heller ikke rett til spesialundervisning.

Fylkeskommunene anbefaler søkere med 9 år grunnskole fra hjemlandet å vente med å starte på opplæring til de har tilstrekkelige norskkunnskaper, men mange velger å starte uten å ha oppnådd anbefalt nivå i norsk.

Dette medfører at deltakere på et «kurs» kan ha svært ulike kunnskaper i norsk, noe som er svært utfordrende både for den som underviser og for deltakere som har gode norskkunnskaper. I fag med mange søkere har det derfor blitt mer og mer vanlig å opprette egne grupper for minoritetsspråklige, men selv innenfor de minoritetsspråklige gruppene kan nivået i norsk være svært varierende.

Erfaring viser at mange av søkerne som starter opplæringen med mangelfulle norskkunnskaper avbryter opplæringen eller stryker til eksamen. Dette er uheldig fordi de ved dette kan bruke opp voksenretten, og fordi eventuell stipendandel i Statens Lånekasse blir omgjort til lån.

Sør-Vest - samarbeidet mener Stortingsmeldingen bør drøfte om det bør settes krav til norskkunnskaper ved inntak til videregående opplæring for voksne etter opplæringsloven §4A-3.

4. Krav til engelskkunnskaper ved inntak til videregående opplæring for voksne etter opplæringsloven § 4A – 3

Slik regelverket er i dag, kan ikke fylkeskommunene sette krav til norskkunnskaper før inntak til videregående opplæring for voksne etter § 4A-3, men det kan settes krav til engelskkunnskaper. Ikke alle land har engelsk i grunnopplæringen.

Selv om det ikke kan settes krav til norskkunnskaper før inntak til videregående opplæring for voksne, er det illusorisk å tro at det er mulig å bestå videregående opplæring uten å kunne noe norsk. Uten norskkunnskaper vil det også være svært vanskelig å få jobb i Norge.

Innvandrere må derfor konsentrere seg om å lære norsk når de kommer til Norge. For svært mange vil det være en stor nok utfordring å lære seg ett nytt fremmedspråk.

Sør-Vest - samarbeidet mener Stortingsmeldingen bør drøfte om det må være krav om engelsk i alle programområder, eller om morsmål kan erstatte engelskfaget i noen programområder.

5. Innvandrere som har fullført en videregående opplæring i sitt hjemland som ikke gir yrkes- eller studiekompetanse i Norge

Mange minoritetsspråklige søkere har fullført en videregående opplæring i sitt hjemland og har dermed ikke rett til videregående opplæring etter opplæringsloven § 4A-3. Dette gjelder både de som kan dokumentere utdanningen sin og de som ikke kan dokumentere denne.

De fleste av disse har en allmennfaglig utdanning som ikke gir studiekompetanse i Norge. Ønsker de å studere i Norge, trenger de minimum å ta eksamen i norsk. Mange mangler i tillegg engelsk og andre fag for å oppnå norsk studiekompetanse.

Mindretallet har en fullført yrkesutdanning fra hjemlandet. I dag finnes det ikke godkjenningsordninger for fullført yrkesutdanning fra utlandet. Voksne med en slik utdanning har derfor ikke mulighet til å få vurdert yrkesutdannelsen de har i forhold til et norsk fag-/svennebrev. Usikkerheten rundt yrkesutdanningen kan føre til at det blir vanskelig for disse å få jobb i Norge.

Vi er kjent med at det arbeides med å opprette en sentral godkjenningsordning for fullført yrkesutdanning fra utlandet, noe vi mener er svært positivt og nødvendig.

Sør-Vest - samarbeidet mener Stortingsmeldingen bør drøfte om voksne som har fullført en allmennfaglig videregående opplæring i utlandet som ikke gir studiekompetanse i Norge, bør gis rett til realkompetansevurdering og opplæring i de fagene de mangler for å oppnå norsk studiekompetanse.

Sør-Vest - samarbeidet mener Stortingsmeldingen også bør drøfte om voksne som har fullført en yrkesfaglig utdanning, som ikke tilsvarer en norsk fagutdanning, bør gis rett til realkompetansevurdering og opplæring i de fagene de mangler for å oppnå norsk studie-, eller yrkeskompetanse.

6. Tilskudd til lærebedrifter som tar inn voksne lærlinger/lærekandidater med voksenrett

Lærebedrifter får mindre tilskudd for voksne lærlinger/lærekandidater med rett til videregående opplæring, enn for ungdommer under 21 år med rett. Dette kan virke urimelig, i og med at begge gruppene har rett til å få fullført sin opplæring, og fordi voksne har en sterkere rett enn ungdom til å velge sluttkompetanse.

Sør-Vest - samarbeidet mener Stortingsmeldingen bør drøfte om bedrifter som tar inn både unge og voksne lærlinger/lærekandidater med rett til videregående opplæring bør få likt tilskudd for disse.

7. Ny opplæringsmodell for voksne

Som tidligere nevnt, har søkermassen til voksenopplæringen endret seg de siste årene. Da retten til videregående opplæring ble innført var det mange voksne med lang og allsidig praksis som søkte voksenopplæring og disse avla fag-/svenneprøven

som praksiskandidater. Når de fleste av dagens søkere har liten eller ingen praksis innenfor det faget de ønsker sluttkompetanse i, blir det vanskelig å avlegge fagprøve som praksiskandidat. Den alternative vegen til fagbrev, lærlingordningen, er ikke et godt alternativ for voksne. I forsøk med å utvikle og prøve ut opplæringsmodeller for ufaglærte i omsorgssektoren og barnehagesektoren er det prøvd ut opplæringsmodeller som er mer tilpasset voksne. 5 fylkeskommuner har deltatt i forsøket som startet i 2011/2012.

Sør-Vest - samarbeidet mener Stortingsmeldingen bør drøfte om det bør innføres en ny opplæringsmodell tilpasset voksne.

8. Nasjonale retningslinjer for realkompetansevurdering av voksne i videregående opplæring og kun en vurdering på Vg3, Vg2, Vg1.

Jf. Opplæringsloven § 4A-3, har voksne med rett til videregående opplæring rett til vurdering av realkompetansen sin og til kompetansebevis.

I de nasjonale retningslinjene legges det føringer for gjennomføring av realkompetansevurderingen. Det fremgår av disse at en realkompetansevurdering mot yrkesfaglig sluttkompetanse skal omfatte programfagene på både Vg1, Vg2 og Vg3 nivå.

Slik vi ser det, vil en plikt til å bli realkompetansevurdert på alle læreplanene samtidig få uheldige konsekvenser for den voksne.

Som eksempel på dette er voksne som har valgt en yrkeskompetanse som avsluttes med Vg3 i skole. Disse kan iht. § 4-13 i forskrift til opplæringsloven ikke få godkjent fag i Vg3 gjennom en vurdering av realkompetansen som sluttvurdering.

Mange av disse søkerne ønsker derfor full opplæring på Vg3, men en avkortning av opplæringen på Vg1/Vg2. Det vil derfor være uheldig for disse at en realkompetansevurdering i programfagene skal omfatte alle nivåer. Resultatet av dette kan bli at mange voksne som tar en utdanning i disse fagene ikke ønsker å bli realkompetansevurdert i programfagene.

Et annet eksempel på dette er voksne som velger et yrkesfag som avsluttes med fag-/svenneprøve.

En økende andel av voksne søkere har lite/noe arbeidserfaring i faget de ønsker fag-/svennebrev i, men vil allikevel bli realkompetansevurdert. Resultatet blir ofte at de ikke får godkjent hele fag på Vg1/Vg2 nivå, kun enkelte kompetansemål. Disse har rett til opplæring på Vg1, Vg2 og Vg3 nivå.

Det er viktig å gi de voksne et godt opplæringstilbud på alle nivåer. Erfaring viser at opplæringen på Vg1 og Vg2 bør foregå i skole og opplæring på Vg3 i bedrift. Erfaring viser også at det er svært vanskelig å få læreplass/praksisplass i bedrift til voksne som mangler teoretisk opplæring i faget på Vg1/Vg2 nivå. Som tidligere nevnt, øker antall minoritetsspråklige søkere og en del av disse ønsker å starte på opplæringen før de har tilstrekkelige kunnskaper i norsk.

Hvis opplæringen skal skje på alle læreplanene samtidig, vil det bli svært vanskelig å finne bedrifter som er villige til å gi opplæring på Vg3. For å kunne gi de voksne en

best mulig opplæring, bør det derfor gis opplæring på Vg1/Vg2 nivå før det gis opplæring på Vg3 nivå. Minoritetsspråklige har dermed mulighet til å lære norsk mens de får opplæring i skole på Vg1/Vg2. Dette vil øke deres mulighet for å få læreplass.

Voksne øker sin kompetanse på Vg3 nivå gjennom arbeid og opplæring i den perioden undervisningen på Vg1 og Vg2 pågår. Når opplæringen på Vg1 og Vg2 er fullført, vil opplæringsbehovet på Vg3 derfor være forskjellig fra det opplæringsbehov en realkompetansevurdering på alle 3 nivå avdekket ved inntak til opplæring. Denne vurderingen vil på sett og vis være «foreldet».

Opplæringen skal bygge på den kompetansen den voksne har. For å kunne tilpasse opplæringen på Vg3 til den enkelte, må derfor en ny vurdering gjennomføres etter at opplæringen på Vg1 og Vg2 er fullført.

Tanken om at man skal kunne starte opplæring på alle 3 nivåene samtidig etter en realkompetansevurdering med Vg3, kan synes å forutsette at man i for stor grad ser kompetansemålene isolert og undervurderer sammenhengen mellom målene. Opplæring på mål på Vg3 nivå kan bli vanskelig dersom den voksne mangler kompetanse i tilstøtende kompetansemål på Vg1 og Vg2. Likeledes vil opplæring og arbeidserfaring på Vg1 og Vg2 vesentlig endre opplæringsbehovet på Vg3.

Sør-Vest - samarbeidet mener Stortingsmeldingen bør drøfte om det bør åpnes for at det kan gjennomføres realkompetansevurdering av programfagene på både Vg1, Vg2 og Vg3 nivå uavhengig av hverandre.

9. Regelverket til NAV kan hindre voksne i å bruke sin rett til videregående opplæring

Voksne som får ytelser fra NAV kan få økonomiske problemer med å benytte seg av opplæringsretten sin fordi ytelsen fra NAV faller bort når de starter på kurs. Eksempel på dette er bortfall av dagpenger ved oppstart på kurs.

Personer uten videregående opplæring stiller svakere på arbeidsmarkedet enn personer med en fullført fag-/yrkesutdanning. Regelverket til NAV bør derfor legge til rette for at voksne med rett til videregående opplæring etter opplæringsloven §4A-3 får anledning til å delta på videregående opplæring uten at ytelsen fra NAV faller bort.

Sør-Vest - samarbeidet mener Stortingsmeldingen bør drøfte om det bør gjøres endringer i regelverket til NAV slik at voksne med rett til videregående opplæring etter opplæringsloven §4A-3 ikke hindres i å ta ut opplæringsretten sin.

Med vennlig hilsen

Sør-Vest - samarbeidet